

Дзюблюк О. В.,
д.е.н., проф., завідувач кафедри банківського
бізнесу,
Тернопільський національний економічний
університет

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Банківська система є ключовою ланкою національної економіки, а тому від ефективності її функціонування, фінансової стійкості та здатності протистояти кризовим явищам, вирішальною мірою залежать перспективи економічного розвитку країни в цілому. Висока ступінь чутливості банківської системи як до негативних трендів у світовому господарстві, так і до внутрішніх негараздів економічного розвитку, показують важливість і першочерговість завдань щодо подолання тих проблем, що виникають у банківському секторі, без ефективного функціонування якого неможливим є вихід національної економіки на траєкторію стійкого зростання та забезпечення належного рівня добробуту суспільства. Особливості прояву проблем у банківській системі України набули вираження у цілому ряді негативних процесів, котрі характеризують ті макроекономічні дисбаланси, які на сьогодні є одним із факторів гальмування розвитку економіки нашої країни.

Так, ключовою проблемою кредитних операцій банків стало наростання за останній період труднощів із обслуговуванням кредитів, що суттєво посилило ризикованість банківського бізнесу загалом. При цьому за офіційними даними Національного банку частка негативно класифікованої заборгованості в загальному обсязі кредитних вкладень комерційних банків за останні два роки зросла до 50%, характеризуючи високий рівень ризикованості банківської справи, пов'язаної саме з кредитуванням. Потрібно відзначити, що у даному разі негативні тенденції щодо динаміки та якості кредитних операцій також спричинили свого роду ефект витіснення.

Йдеться про те, що обмежені можливості кредитування через значні ризики вкладення коштів до реального сектору спонукали банки нарощувати інвестиції у державні цінні папери. На сьогодні комерційні банки володіють портфелем облігацій внутрішньої державної позики на суму 400 млрд. грн., що становить порядку 45% від обсягу всіх випущених ОВДП. До того ж привабливість ОВДП для банків у якості об'єкта інвестування зумовлена також можливістю отримання під їх заставу кредитів рефінансування НБУ та кредитів на міжбанківському ринку. Утім, це не дуже добра ознака, яка характеризує зміщення акцентів у структурі банківських активів не на користь реального сектору економіки.

На тлі обмежених обсягів кредитування сума коштів на кореспондентських рахунках банків, що складає порядку 200 млрд. грн., характеризує нарощування зайвої ліквідності банківською системою за умов неможливості

здійснення прибуткових і надійних кредитних вкладень у реальний сектор економіки. А це знову ж таки відображає по суті нівелювання ключової функції банківської системи в економіці – фінансового посередництва, пов'язаного із акумулюванням тимчасово вільних грошових коштів та їхнім прибутковим розміщенням у різних секторах національного господарства задля стимулювання виробничого зростання.

Негативні тенденції останніх років, пов'язані із відтоком коштів із депозитів, нарощуванням частки проблемної заборгованості у структурі кредитного портфеля, переоцінкою активів і пасивів у зв'язку із девальвацією національної валюти, є факторами, що призводять до зростання збитковості банківських установ.

Суттєві обсяги відрахувань в резерви на можливі втрати від активних операцій пов'язані передусім із необхідністю покрити кредитні ризики, зокрема у зв'язку з погіршенням стану обслуговування боргу позичальниками. Необхідність збільшення обсягів сформованих резервів за активними операціями (що відносяться до витрат банків) при недостатньому збільшенні доходів призводять до отримання банками негативного фінансового результату через перевищення обсягу витрат над доходами.

Попри збереження у структурі доходів вітчизняних комерційних банків процентних платежів як головного джерела, що складає понад 2/3 отримуваних банками надходжень, структура витрат комерційних банків набула геть зовсім іншого характеру, і в ній почали домінувати відрахування в резерви, що стало наслідком зростання ризиків за активними банківськими операціями.

Факт виведення з ринку упродовж відносно короткого періоду часу такого значного числа банків справляє надзвичайно потужний і негативний інформаційний ефект, деморалізуючи учасників ринку, підриваючи довіру до банків з боку підприємств і населення та обумовлюючи категоричне небажання формувати заощадження та розмішувати свої активи у банківському секторі. Цілком очевидно, що порушення економічних нормативів, збитковість діяльності, втрата капіталу, припинення платежів стало наслідком нещодавнього девальваційного шоку для банків у 2014–2016 рр., адже значна частина активів і пасивів банківського сектора України номінована в іноземній валюті. І цілком природно, що ризики втрат від триразової девальвації гривні неможливо було планувати у витратах банків.

Довготривале нарощування кредитного портфеля, структура вкладень якого не відповідала структурі залучених коштів за обсягами і строками, що із часом стало основним фактором підриву ліквідності банківських установ та неспроможності цілого ряду із них виконувати свої платіжні зобов'язання перед клієнтами. Важливою проблемою при цьому залишається кредитування інсайдерів.

Разом з тим, потрібно наголосити, що проблеми банківського сектора нерозривно пов'язані із функціонуванням всієї економіки країни. Це означає, що проблеми банківської системи можуть бути вирішені лише у поєднанні із досягненням інших важливих цілей економічної політики. А повноцінне відновлення ефективного функціонування банківського сектора неможливе без

розв'язання комплексу тих завдань, які спрямовані на забезпечення структурної перебудови економіки, досягнення стабільного економічного зростання, фінансової стійкості і макроекономічної збалансованості.